

biskupů. Karel IV. tento sakrální ráz nejen zachoval, ale zdůraznil. Podstatou jeho reformy je, že ponechal osnovu úkonů přemyslovského řádu a k jednotlivým obřadům připojoval další modlitby, aby byly králi vyprošeny všechny milosti tím důrazněji a účinněji. Z mnoha drobností je zřejmé, že Karlu IV. leželo na srdci především povznesení sakrální stránky korunovačního řádu. C., str. 177–180.

Před pomazáním předcházejí bezprostředně jako jeho úvod světící modlitby, po pomazání následuje odevzdání královských odznaků a nastolení krále. Vše je umocňováno současně probíhající mší. Tyto úkony představují těžiště korunovačních obřadů. Srv C., str. 185.

Pro snazší orientaci lze hlavní části korunovačního řádu vymezit takto: I Korunovační vigilie; II–VI Průvod a litanie; VII–XII Začátek mše a pomazání; XIII–XVIII Korunovace krále; XIX Korunovace královny; XX–XXII Dokončení mše; XXIII Dodatek – modlitby při oblékání.

KORUNOVAČNÍ ŘÁD ČESKÉHO KRÁLE

I/ Korunovační vigilie¹

PRAŽSKÝ ARCIBISKUP, preláti, knížata a šlechta nejprve doprovodí knížete, jenž má být korunován za krále², na Vyšehrad. Tam se pomodlí a vrátí se s ním do metropolitního kostela³, aby vyslechli nešpory. Až nešpory skončí, bude jimi kníže doveden ke slavnostně upravené ložnici.⁴

II/ Ranní průvod

Ráno se, při zvonění k primě, sejdou v metropolitním kostele arcibiskup, jeho sufragánové i další biskupové a preláti, aby se oděli pontifikáliemi a ostatními odznaky svého stavu. Až se na místě seřadí do průvodu tak, že vepředu se ponese plenář, meč svatého Václava, kříž, kadidelnice a svěcená voda, vykročí, aby kníže dovedli z jeho ložnice do kostela.

Knížete zatím nejvyšší komoří království českého oblékne do sandálů, otevřeně tuniky⁵ a otevřeného pláště. Připojí se i ostatní knížata a šlechta. Až průvod přicházející z kostela dospěje na místo, bude v ložnici kníže ležet. Arcibiskup jej nejprve okouří kadidlem a pokropí svěcenou vodou a pak jej za ruku pozvedne, aby vstal. Přitom jeden z biskupů na místě pronese tuto modlitbu:

(1) *Všemohoucí věčný Bože.*

Svého služebníka N. jsi povýšil královskou důstojností. Prosíme tě, ať v běhu tohoto světa přispěje ke spáse každého člověka bez rozdílu a sám přitom nesejde z cesty tvé pravdy.

Skrze atd.

¹ Český korunovační řád nestanovuje přesně, kdy se má korunovace konat. Bylo však zvykem konat ji v neděli nebo o velkých svátcích, jako je Boží hod vánoční nebo svatodušní. C., str. 102–103.

² Pro český řád je příznačné, že se v jeho rubrikách nemluví o králi, ale o knížeti, jenž má být korunován, jako by se korunovačnímu obřadu přisuzoval konstitutivní význam. C, str. 103.

³ Metropolitní je titul sídelního arcibiskupa, metropolitní kostel je tedy sídelní arcibiskupský kostel, kostel svatého Víta na Hradčanech.

⁴ Neobvyklý průvod, konaný v předvečer korunovace, nemá v evropských korunovačních řádech obdoby, jedná se o zvláštní český obřad. Přestože tato pouť v sobě zahrnovala celkově zřejmě čtyři obřady, dva na Vyšehradě a dva na Hradčanech, jejím vlastním smyslem bylo uctít památku zakladatele domácího panovnického rodu. Vycházelo se pravděpodobně z Pražského hradu (řád mluví o návratu do metropolitního kostela). Podle Pulkavovy kroniky šli vyšehradští kanovníci v předvečer korunovace budoucímu králi vstříc, aby mu ukázali Přemyslovy stěvíce a na ramena vložili Přemyslovi brašnu. To byl první z obřadů. Následovaly modlitby na Vyšehradě, asi ve vyšehradském kostele, nešpory na Hradčanech a večerní průvod do ložnice, jenž mohl být zaveden jako určitá obdoba následujícího průvodu ranního. Tyto zvláštní obřady zřejmě představují, aspoň z části, zvyky přemyslovského období, které Karel IV. převzal a zachoval. C., str. 103–106.

⁵ Výrazy „otevřená tunika“ a „otevřený plášť“ znamenají, že králův spodní šat (tunika) i svrchní šat (plášť) byly ušity tak, aby je bylo možno na prsou i na zádech snadno rozhalit, z důvodu královského pomazání – srv. oddíl X a XII. C., str. 122.

Knížete se potom zleva i zprava uctivě chopí dva biskupové, kteří už budou připraveni, se svatými ostatky zavěšenými na krku, a kteří neustoupí od jeho boku až do konce obřadů. Povedou jej doprostřed kostela, před oltář svatého Kříže.⁶

Napřed však vyjde arcibiskup a celý jeho průvod.⁷

Mezi arcibiskupa a knížete se při východu z ložnice postupně zařadí ještě knížata a šlechtici, nesoucí insignie královské moci, tedy korunu, jablko, žezlo, meč a další. V jejich čele bude kráčet komoří království českého a bude jim hůlkou připravovat cestu. Až dojdou k oltáři svatého Víta, všechny insignie na oltář s úctou položí.

Celé procesí půjde z ložnice přes královskou síň a vyjde branou obrácenou ke svatému Jiří. Při jeho průchodu bude vyzvánět velký zvon. Až budou opouštět ložnici, jeden z biskupů započne responsorium:

(2) Hle, posílám svého anděla, aby šel před tebou a stále tě střežil. Dbej mého hlasu a naslouchej mu a budu nepřitelem tvým nepřítelům a budu sužovat ty, kdo tě sužují.

⁶ Oltář svatého Kříže stál uprostřed starého románského kostela, ale v nové gotické katedrále už o něm není zpráv. Zmínka o tomto oltáři tedy umožňuje přesněji stanovit datum vzniku Karlova korunovačního řádu. Na jedné straně se v řádu na mnoha místech předpokládá, že pražské arcibiskupství již bylo založeno (k tomu došlo 30. 4. 1344), na straně druhé musela ještě stát románská bazilika svatého Víta. Protože roku 1366 již byla dokončena nová svatováclavská kaple, stojící částečně na místě románského kostela, vše naznačuje, že řád byl skutečně sepsán při příležitosti Karlovy vlastní korunovace, konané 2. 9. 1347. Srv. C., str. 109–110.

⁷ Ráno tedy z kostela k ložnici přišel určitým způsobem seřazený průvod. Při cestě zpět šlo nejprve totéž procesí, seřazené asi stejným způsobem, potom komoří, šlechtici s klenoty a budoucí panovník v doprovodu dvou biskupů. Na tomto místě, stejně jako na mnoha dalších, je latinský popis značně neuspořádaný a je vidět, že původní krátká rubrika byla postupně doplňována vsuvkami. Tím vznikla různá vybočení v textu, skoky v časové posloupnosti úkonů atd. To vše prozrazuje, že předlohou Karlova řádu byl mj. po dlouhou dobu v Čechách při korunovacích používáný a na základě zkušeností podrobnostmi doplňovaný korunovační řád, jehož doplňky nebyly jednotně uspořádány. Rozháranost českého řádu tak poukazuje na jeho dlouhodobý vývoj. Srv. C., str. 107–111.

A půjde před tebou můj anděl.⁸

Izraeli, dopřeješ-li mi sluchu, nebude u tebe nový bůh a nebudeš se klanět bohu cizámu, neboť já jsem Pán.⁹

A půjde před tebou atd.

Až bude responsorium u konce a kníže bude uctivě zastaven uprostřed kostela, před oltářem svatého Kříže, přednesou klerikové antifonu:

(3) Ať se upevní tvá ruka a vyvýší tvá pravice. Spravedlnost a soud jsou příprava tvého stolce. Milosrdenství a pravda budou předcházet tvou tvář. Aleluja. (Žalm:) O Hospodinově milosrdenství.¹⁰ Sláva Otci. Jako předtím: Ať se upevní. (Opakovaně.)

Až se antifona skončí, jeden z biskupů se bude modlit takto:

(4) Bože, ty víš, že člověk žádnou mocí nemůže být sám.

Svého služebníka jsi postavil nad svůj lid. Podpoř jej milostivě svou pomocí, aby těm, jimž stanul v čele, měl sílu i prospívat.

Skrze Krista našeho Pána.

Amen.

Kníže se pomodlí k ostatkům svatých, uloženým na oltáři svatého Kříže. Potom jej průvod odvede před oltář svatého Víta. Tam kníže poklekne na stolci, upraveném způsobem, jakým se sluší pro krále. Ostatní knížata, biskupové a preláti zaujmou místa u svých stolic, rovněž ozdobně upravených. Jeden z biskupů potom začne žalm: *Ať tě vyslyší.¹¹* Až skončí pronese verš: *Bože, spas krále.¹²* Sbor odpoví: *Můj Bože.*

⁸ Srv. Ex 23,20–23.

⁹ Srv. Ž 81,10–11.

¹⁰ Ž 89,2.

¹¹ Srv. Ž 20,2.

¹² Srv. Ž 20,10.

Modlitba:

(5) *Bože, ustanoviteli pokorných, jenž nás utěšuješ světlem Ducha svatého. Rozestři svou milost nad tímto svým služebníkem N., abychom skrze něj pocítili, že přicházíš mezi nás. Skrze.*

Jiný biskup pronese modlitbu:

(6) *Všemohoucí věčný Bože. Řídíš věci nebeské i pozemské. Svého služebníka N. jsi pozvedl do výšin královské moci a k jejímu důstojství. Prosíme tě, osvoboď jej ode všech protiventství. Ať je darem církevního míru chráněn jako hradbou a ať, s tvým souhlasem, dospěje až k radostem míru věčného. Skrze Krista našeho Pána.*

III / Kázání

Po modlitbách následuje kázání k duchovenstvu, a jiné k lidu. Obě zároveň a stručně.¹³

IV / Skrutinium

Arcibiskup se knížete zeptá ne zcela nahlas, ale zřetelně:

(7) *Chceš se držet svaté víry, zprostředkované křesťany, a zachovávat ji spravedlivými skutky?*

¹³ Toto kázání opět nemá obdobu v jiných řádech. V jeho průběhu už král nejspíš neklečel (rubrika před (5) mu předepisovala pokleknout). Kázání bylo dvojí jednak asi kvůli podobě románského svatovítského kostela, v němž bylo kněžiště kvůli spodním kryptám vyvýšeno nad loď, takže prostor byl zřetelně rozdělen do dvou částí, jednak se zdá být pravděpodobné, ačkoli se o jazyku promluvy nic neříká, že kázání pro duchovenstvo bylo latinské, pro lid české. Podobně i aklamace a zpěv jsou pro lid v řádu předeepsány česky (viz níže). C., str. 111.

Odpověď:

Chci.

Další otázka:

Chceš být ochráncem a obráncem svatých kostelů a jejich služebníků?

Odpověď:

Chci.

Další otázka:

Chceš království, jež ti svěřil Bůh, spravovat a chránit podle spravedlnosti svých otců?

Odpověď:

Nakolik budu s to, podpořen pomocí Boha a útěchou všech jeho věrných, natolik budu věrně ve všem jednat. Slibuji.

V / Aklamace

Arcibiskup potom takto osloví lid:

Chcete se podřídit takovému knížeti a správci, chcete pevnou vírou činit jeho královskou moc stálou, chcete poslouchat jeho příkazy, podle slov apoštola: „Každý necht je podřízen vyšší moci, neboli králi jako srchovanému vládci“¹⁴?

Duchovní i lid, rozestavení kolem, jednomyslně pronesou:

*Rádi, rádi, rádi.*¹⁵

Arcibiskup a všichni biskupové pak budou říkat modlitbu:

(8) *Vzýváme tě, Pane, svatý Otče, všemohoucí věčný Bože.*

Na samém počátku stvoření ses rozhodl, prozřetelností své Boží správy, nechat tohoto svého služebníka N. dorůst až k dnešnímu dni, kdy se raduje z květu mládí.

Ať oddán daru úcty k tobě a naplněn milostí pravdy den po dni, před tváří Boží i lidskou, prospívá stále lépe. Ať v radosti nad milostivou nebeskou štěd-

¹⁴ Srv. Ř 13,1 a 1P 2,13.

¹⁵ Aklamace, formální projev přijetí krále ze strany lidu, je v latinském řádu uvedena česky: „Rady, Rady, Rady.“

žebníci Boží. Ke všem lidem mějte úctu, bratrstvo milujte, Boha se bojte, krále ctěte. Služebníci, podržujte se ve vší bázní pánům, nejen dobrým a mírným, nýbrž i tvrdým. V tom je totiž milost v Kristu Ježíši, našem Pánu.²²

Graduál:

(18) *Necht moje modlitba směřuje jako kadidlo před tvůj zrak, Pane.*²³

Verš:

(19) *Zdvíhání mých rukou, obět večerní.*²⁴

Aleluja.

Verš:

(20) *Pane, v tvé moci se bude radovat král a z tvé spásy se velice rozveselí.*

IX / Průvod se svatým olejem²⁵

Po epištole bude kúr zpívat graduál. V kapli svatého Václava se zatím dva infulovaní opati chopí svatého oleje, uloženého ve velkém kalichu zcela zakrytém hedvábnou tkaninou. S úctou donesou olej před oltář svatého Víta, přičemž nad nimi bude nesen roztažený baldachýn. Z jejich rukou přijme kalich uctivě a s políbením arcibiskup a uloží jej na oltář.

²² 1P 2,11,13–19.

²³ Srv. Ž 141,2.

²⁴ Srv. Ž 141,2.

²⁵ Po úvodní části mše přichází vrcholný korunovační obřad, totiž svěcení krále pomazáním. V českém řádu se tento obřad začíná zvláštním českým úkonem, přinesením svatého oleje. Olej nepřinášejí biskupové, ale opati, a to zřejmě proto, že biskupové se obřadu účastní jako spolusvětitelé, nemohou se tedy zabývat takovýmto úkolem. Jak vypovídá dobově nejbližší inventář svatovítského chrámu, měl kalich, nazývaný latinsky „calix magnus“, dvě držadla. Proto byli opatové dva. Olej byl přinášěn ze svatováclavské kaple snad z toho důvodu, aby byla zdůrazněna spojitost pomazání českého krále se svatým Václavem. Podobně jako tomu bylo v případě české královské koruny. C., str. 118–119.

X / Pomazání hlavy, prsou, plecí a paží²⁶

Až bude dokončeno Aleluja se sekvencí, přistoupí arcibiskup k pomazání hlavy, prsou, plecí a paží. Tato pomazání na sebe musí bezprostředně navazovat. Nejprve bude lít olej na hlavu do podoby kříže a přitom bude říkat:

(21) *Pomazávám tě za krále svěceným olejem. Ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.*

Amen.

Mír s tebou.

I s tebou.

Chór zatím bude zpívat antifonu:

(22) *Kněz Sádok a prorok Nátan pomazali u Gichónu Šalomouna za krále. Všichni lidé šli a s radostí volali: „Ať žije král na věky.“ Aleluja.*²⁷

Chór bude opakovaně zpívat tak dlouho, dokud se pomazání neskončí. Až bude hotovo a až nastane po zpěvu ticho, pronese arcibiskup zřetelně následující modlitby:

(23) *Pomazávám tě za krále svěceným olejem.*²⁸

Ať toto naše pokorné jednání způsobí, že na tebe v hojnosti sestoupí milost Ducha svatého. Naše nehodné ruce tě omývají hmotným olejem, takže se zvenku leskneš tukem. Kéž se stejně leskneš i uvnitř, prosycen neviditelnou masťou Ducha svatého.

Kéž zůstáváš jeho duchovní tučností neustále dokonale pomazán, aby ses naučil a abys byl s to vyhýbat se z celé mysli nepřipustným věcem a pohrdat jimi, a zároveň ustavičně zvažovat, vyhledávat a konat, co je užitečné pro tvou duši.

S pomocí našeho Pána Ježíše Krista, jenž je s Bohem Otcem v jednotě téhož Ducha.

²⁶ Vrcholný obřad králova pomazání je v Karlově korunovačním řádu, jak už bylo řečeno v pozn. 18, poněkud násilně oddělen od přípravných světcích modliteb.

²⁷ Srv. 1Kr 1,38–40.

²⁸ Úvodní věta modlitby (23) byla k této modlitbě připojena zřejmě písařským omylem, a to asi z formule (21). C., str. 121.

XIV f / Odevzdání žezla a jablka⁴²

Když arcibiskup předává králi žezlo i s jablkem, říká:

(39) *Přijmi žezlo, odznak královské moci, totiž přímý prut, prut moci, jímž máš správně řídit sám sebe.*

Kéž svatou církev i křesťanský lid, jež ti svěřil Bůh, ubráníš královskou mocí před zlem. Pokřivené napravuj a spravedlivé uklidňuj. Veď je a podporuj, aby se mohli držet přímé cesty. A dojdi tak z časného království až do království věčného.

Za pomoci toho, jehož království trvá na věky věků.

Amen.

(40) *Přijmi prut moci a spravedlnosti. Uvědom si, že jím máš hladit bezúhonné a děsit zavržené.*

Bloudícím ukaž cestu. Těm, kdo podklouzli, podej ruku. Zahub zpupné a pozvedni pokorné. Ať ti otevře dveře Ježíš Kristus, náš Pán, jenž o sobě říká: „Já jsem dveře. Kdo vejde skrze mne, bude zachráněn.“⁴³ Ať ti pomáhá právě on, jenž je klíčem Davidovým a žezlem domu Izraele. On, jenž otevře, a nikdo nezavře, a zavře, a nikdo neotevře. On, jenž dokáže vyvést ze žaláře člověka spoutaného, sedícího ve tmě a ve stínu smrti.

Kéž ve všem následuješ toho, o němž prorok David zpíval: „Tvé útočiště je Bůh, na věky věků, prut přímý, prut královské moci.“⁴⁴ Následuj toho, jenž říká: „Miluj spravedlnost, nespravedlnost měj v nenávisti.“⁴⁵ Proto tě pomazal Bůh, tvůj Bůh, olejem radosti po vzoru toho, jež před věky pomazal před jeho společníky, Ježíše Krista, našeho Pána.

⁴² V této části se nachází v českém korunovačním řádu rozpor, jež je obtížné vysvětlit. Řád totiž mluví jednak o odevzdávání žezla a jablka (rubrika před (39)), jednak o odevzdávání žezla a prutu (rubrika před (41)), a navíc text (39) jako by směřoval žezlo a prut.

Jisté je, že ve Francii se jako insignie užívaly žezlo a prut, v Německu žezlo a hůl. Zatímco ve Francii se žezlo i prut jako odznaky udržely, v Německu se začalo užívat žezlo a jablko. Podobně jako v Německu se zvyklosti vyvíjely zřejmě i v Čechách. Na pečeti Vladislava II. z r. 1160 drží panovník v jedné ruce žezlo, v druhé hůl (prut). Ovšem už r. 1249 Václav I. užívá žezla a jablka. Snad je tedy původní formule (40), jíž se v Čechách odevzdávaly zároveň žezlo i hůl. Vzájemný nesoulad mezi dalšími částmi řádu je pak asi nutno chápat opět jako důsledek dlouhodobějšího a ne zcela promyšleného obohacování a vylepšování. C., str. 135–137.

⁴³ J 10,9.

⁴⁴ Srv. Ž 45,7.

⁴⁵ Srv. Ž 45,8.

Modlitba po odevzdání žezla a prutu:

(41) *Pane, studnice všeho dobra, Bože, ustaviteli veškerých úspěchů.*

Prosíme tě, dopřej svému služebníkovi N. dobře spravovat nabytou královskou důstojnost. Rozmnož čest, kterou jsi mu poskytl. Ucti jej nad všechny krále světa, štědrým požeh+náním mu dopřej bohatství a na královském trůně jej utvrď pevnou neměnností.

Navštiv jej v jeho potomstvu a poskytni mu dlouhý život. Nechť za jeho dnů stále vzchází spravedlnost. Ať se pak půvabnou radostí může veselit ve věčném království.

Skrze Krista Pána atd.

XIV g / Korunování⁴⁶

Požehnání koruny krále nebo královny:

(42) *Bože, koruno těch, kdo jsou ti věrni. Ty vkládáš na jejich hlavy korunu z drahého kamene.*

Požeh+nej a po+svět tuto korunu. Jako je sama ozdobena rozmanitými vzácnými kameny, tak ať je tvůj služebník, její nositel, naplněn, z tvé štědré milosti, mnohonásobným darem vzácných ctností.⁴⁷

Koruna se bude postupně skrápět svěcenou vodou. Arcibiskup nebo biskup ji okouří kadidlem. Arcibiskup ji potom vloží králi na hlavu, za účasti všech biskupů, kteří budou říkat:

(43) *Přijmi královskou korunu, již na tvou hlavu vkládají ruce sice nehodné, přesto ruce biskupů.*

Uvědom si, že je přímým vyjádřením svaté slávy, cti a odvážného díla, a neza-

⁴⁶ Koruna byla původně antický odznak panovníka. Později, v Byzanci a ve Franské říši, přešla korunovace do inauguračního obřadu panovníka a stala se i součástí církevního světicího obřadu. Korunovace byla nejprve úkonem, který uzavíral inaugurační a formálně ji vyjadřoval. Tento původně světský akt církve obdařila duchovní symbolikou a zcela si jej přisvojila. Koruna se stala nejvýznamnějším odznakem, který se ve středověkém království předával novému panovníkovi.

Panovník (srv. 43) je korunovací zapojen do duchovní činnosti církve. Zatímco biskupové se věnují vnitřním věcem, jsou tedy pastýři duší, král je vnějším ochráncem církve. Království má král od Boha, ale výkon královské moci je mu svěřen až požehnáním biskupů, protože oni jsou zástupci apoštolů a všech svatých. C., str. 137.

⁴⁷ Toto požehnání naznačuje význam drahokamů na královské koruně. C., str. 137–140.

pomeň, že skrze ni získáváš podíl na naší službě. Zatímco my se projevujeme ve vnitřních věcech jako pastýři a správci duší, ty se máš neustále ve vnějších věcech ukazovat jako pravý ctitel Boha. Jako rázný ochránce Kristovy církve i království, daného ti od Boha, před všemi odpůrci. Jako schopný vykonavatel a prospěšný vladař, podpořený požehnáním, jež jsme udělili tvé královské moci my, zástupci apoštolů a všech svatých.

Pak se zařadíš mezi slavné zápasníky, ozdoben drahokamy ctností a korunován cenou věčného štěstí. Spolu s vykupitelem a spasitelem Ježíšem Kristem, jehož jméno a zastupování, jak věříme, na sebe vezmeš, budeš ověnčen nekončící slávou.

On, Bůh, žije a vládne s Bohem Otcem na věky věků.

Modlitba po korunování:

(44) *Bože věčnosti, vůdce ctností, vítězi nad všemi nepřáteli.*

Požehnej tomuto svému služebníku N., sklánějícímu před tebou svou hlavu, a zachovej jej při dlouhém zdraví a blahém štěstí. Kež rychle přispěješ, ochráníš jej a ubráníš, kdekoli bude volat o tvou pomoc.

Prosíme, pane, dopřej mu bohatství své milosti, naplň jeho touhu dobrými činy, korunuj jej ve svém milosrdenství. Ať tobě, Pánu, bez ustání slouží zbožnou oddaností.

Skrze našeho Pána, Ježíše Krista, syna atd.

Následuje antifona:

(45) *Bud' silný, bud' muž a zachovávej rozkazy Pána, svého Boha. Ať kráčíš po jeho cestách a střežíš jeho obřady, jeho příkázání, svědectví a soudy. Kamkoli se obrátíš, ať je Bůh tvou posilou.*

XV / Synodální požehnání

A hned bude proneseno požehnání pro krále, které se pak bude říkat i v době synody⁴⁸:

(46) *Nechť ti Pán žehná a nechť tě střeží.*

Chť tě mít králem nad svým lidem. Ať ti stejně tak dopřeje na tomto světě být šťastný a na věčném štěstí mít svůj podíl.

Amen.

⁴⁸ Jedná se vlastně o tři požehnání, ne o jediné.

(47) *Sám to chtěl a přispěl k tomu, aby se při tvém svěcení pospolu shromáždili duchovní i lid. Nechť učiní, aby duchovní i lid byli jeho řízením a tvou pomocí šťastně spravováni po dlouhý čas.*

Amen.

(48) *Budou-li poslušni Božích napomenutí a prosti protivenství, budou-li oplývat vším dobrem a z věrné lásky se podvolovat tvé vládě, nechť na tomto světě užívají míru a nechť si, spolu s tebou, zaslouží získat podíl na společenství všech věčných.*

Amen.

To nechť uzná za hodné poskytnout ten.

XVI / Nastolení⁴⁹

Biskupové korunovaného krále uctivě povedou od oltáře přes sbor až k trůnu. Sbor přitom bude zpívat toto responsorium:

(49) *Touhu jeho duše jsi mu dopřál.⁵⁰*

Arcibiskup potom králi řekne:

(50) *Stůj. Místo, které ti až dosud náleželo nástupnictvím po tvých předcích,*

⁴⁹ Nastolení bylo původně světský úkon, nikoli církevní obřad, a to přednostního významu. Jednalo se totiž o přímý projev vůle, určující, kdo se má stát králem, tedy o přímý projev volby. Při nastolení byla králi odevzdávána moc. Byl to tedy státoprávní úkon konstitutivního významu: při něm se král stával králem. Takto se nastolení, v němž doznával starší volební úkon pozdvižení na štít, vyvinulo v VII. století u Franků.

V době karolinské a ottonské nastolení (spolu s holdem), jakožto světský úkon, předcházelo před církevními obřady. Ovšem vlivem obřadu biskupského svěcení, při němž se vše uzavíralo nastolením, stalo se i nastolení krále závěrem korunovačního obřadu. Bylo spojeno s liturgickým políbením pokoje a jakožto církevní obřad ztratilo svůj dřívější klíčový význam. Bylo sice jednou z hlavních složek církevních korunovačních obřadů, ale stalo se z něj jakési zakončení obřadů pomazání a korunovace a bylo oběma obřady tak zastíněno, že spisovatelé často mluví pouze o nich.

Nastolení tedy zcela ztrácí svůj konstitutivní význam. Králi je jeho místo, které mu už patří jiným právem, především dědickým, vykázano arcibiskupem, jménem Boha a církve. Panovník je nastolením jen legitimován. C., str. 141–142.

⁵⁰ Srv. Ž 21,3.

tedy dědickým právem, zaujímej od této chvíle z vůle Boha všemohoucího a proto, že jsme ti je předali my, tedy všichni apoštolové a ostatní Boží svatí. Oč blíže svatým oltářům teď vidíš kněží stát, o to významnější počtu jim na příslušných místech pamatuj vzdávat.

Nechť prostředník mezi Bohem a lidmi stvrdí

– v tuto chvíli jej pan arcibiskup usadí na trůn –

(51) *na tomto královském trůně tebe, prostředníka mezi duchovenstvem a lidem*⁵¹. Necht' Ježíš Kristus, náš Pán, král králů a pán pánů, učiní, že ve věčném království budeš kralovat spolu s ním.

On s Bohem Otcem atd.

Potom necht' jim dá políbení míru.

XVII / Holdování⁵²

Veškeré shromáždění kleriků projeví radost nad takovým vládcem a vysokým hlasem zazpívá zvučný hymnus:

(52) *Tebe, Bože, chválíme.*

Obecný lid bude zpívat:

(53) *Hospodine, pomiluj ny.*⁵³

⁵¹ Na tomto místě je vidět, jak bylo původní světské nastolení přeneseno do oblasti církevní, podle stupnice: Bůh – Kristus – duchovenstvo – král – lid. C., str. 142.

⁵² Holdování bylo zřejmě už od doby předkřesťanské spjato s nastolením. Od aklamace (srv. V) se liší tím, že aklamace je pouze formálním projevem souhlasu na začátku korunovačního obřadu, zatímco holdování je na konci obřadu vzdávána čest novému králi. Holdování mívalo různou podobu, spojenou např. s voláním lidu. Když se ovšem nastolení stalo církevním obřadem, sevrklo se v Německu (narozdíl od Francie) i holdování a o volání lidu už není žádná zmínka. Karlův korunovační řád se i v tomto připodobňuje německým řádům. Původní, zřejmě spontánní hold lidu, následující po nastolení, se zcela ztratil za církevními zpěvy. C., str. 143–144.

⁵³ Píseň „Hospodine, pomiluj ny“ (v latinském řádu: *Hospodyn pomyluy ny*) spolu s aklamací (srv. V) a snad i kázáním pro lid (srv. III) jsou jediná nelatinská slova, o nichž se řád zmiňuje.

XVIII / Slib⁵⁴

Kráľův slib pronášený před trůnem, před tváří Boha, duchovenstva i lidu:

(54) *Vyznávám a slibuji před tváří Boha i jeho andělů, že od této chvíle nadále budu podle svých schopností a znalostí pro svatou Boží církev i lid mně svěřený obstarávat a zachovávat zákon, spravedlnost a pokoj, a budu přitom ve vhodné míře dbát milosrdenství. Tak, jak to budeme schopni, s radou našich věrných, konat nejlépe.*

A jiná modlitba⁵⁵:

Rovněž biskupům našich chrámů Páně budeme prokazovat vhodnou a řádnou úctu a budeme bez porušení zachovávat, co bylo kostelům, svěřeným do jejich péče, odevzdáno a předáno ze strany císařů a králů.

Naším opatům, hrabatům i posvátnému náčiní budeme prokazovat příslušnou úctu, podle rady našich věrných.

Amen.

ŘÁD K POŽEHNÁNÍ KRÁLOVNY,

jež musí být posvěcena hned, jak bude dokončeno posvěcení krále, tímto způsobem. Jakmile bude král korunován a rozkáže, aby byla požehnána a korunována ona, bude královna s rozpuštěnými vlasy a nepokrytou hlavou přivedena dvěma biskupy před oltář. Královna před oltářem ulehne na zem a bude se modlit. Když ji potom biskupové od této modlitby pozvednou, ona musí opět sklonit hlavu.

XIX a / Požehnání královny

Arcibiskup potom pronese tuto modlitbu:

(55) *Všemohoucí věčný Bože, prameni a počátku veškeré dobroty.*

⁵⁴ Když ve XII. století světský obřad nastolení ustoupil církevnímu, byly s církevním nastolením spojeny královny sliby duchovenstvu a lidu. C., str. 144.

⁵⁵ Tato rubrika je přidána zřejmě omylem.

Nikterak nezavrhuješ a neprotivíš si křehkost ženského pohlaví, naopak ji laskavě schvaluješ a spíše jí dáváš přednost. Tím, že sis vybral, co je na světě nepevné, rozhodl ses uvést ve zmatek vše silné. Chtěl jsi, aby vítězství tvé slávy a ctnosti v ruce Júdit⁵⁶, dávné židovské ženy, ovládlo lid ukrutného nepřítel. Prosíme tě, Pane, přihlídní k našim ponížným prosbám a znásob dary svých požehnání nad touto svou služebnicí N., kterou si v pokorné oddanosti vybíráme za královnu. Svou mocnou pravici ji obklopuj stále a ze všech stran. Necht' ji slunečník tvé moci odevšud dobře kryje, aby dokázala vítězné přemoci špatnosti viditelných i neviditelných nepřátel. Ať zaslouží být obtěžkána a potěšena plodem ve svém lůně, jako ctihodné a blažené ženy Sára a Rebeka, Lea a Ráchel⁵⁷. Ať to přispěje zdobnosti celého království a správě i ochraně stavu svatě Boží církve.

Skrze Krista našeho Pána, jenž uznal za hodné narodit se z neposkvrněného lůna blažené Panny Marie, navštívit tento svět a obnovit jej. On žije s tebou atd.

A další požehnání královny, které před tváří šlechty pronese před oltářem arcibiskup:

(56) Bože, jen tobě náleží nesmrtelnost a jen ty obýváš nedostupné světlo. Tvá prozřetelnost se ve svých určeních nemýlí. Učinil jsi, co nastane, a přivoláváš, co není, stejně jako to, co je. Svým spravedlivým řízením pyšně od prvenství odorhnuješ, zatímco pokorně laskavě pozdvihuješ na vrchol.

Pokorně prosíme tvé nevýslovné milosrdenství. Jako jsi učinil, že královna Ester⁵⁸ byla kvůli spáse Židů zbavena pout a ze svého zajetí došla až k manželskému loži krále Asvera a k účasti na jeho královské vládě, dopust' milosrdně, aby také tato tvá služebnice N., naším pokorným požeh+náním, kvůli spáse křesťanského lidu, došla až k důstojnému a vznešenému svazku s naším vládcem, králem.

Ať stále cudně setrvává při královské svatební smlouvě a může tak třímat palmu zdrženlivosti velmi blízkou palmě panenství. Ať touží líbit se bez ustání, ve všem a nade vše tobě, Pánu Bohu živému a pravému, a tvým vdechnutím at z celého srdce činí, co tobě se zlíbilo.

Skrze atd.

⁵⁶ Srv. kniha Júdit.

⁵⁷ Srv. Gn 11; 22; 29

⁵⁸ Srv. kniha Ester.

XIX b / Pomazání královny

Je třeba připomenout, že královnina košile i šaty musí být zepředu i zezadu otevřeny až k pasu a pan arcibiskup ji musí pomazat svatým olejem na hlavě do podoby kříže, na hrudi i lopatkách a při pomazání říci:

(57) Ve jménu Otce, Syna i Ducha Svatého, necht' je ti toto mazání olejem ke cti a k věčnému upevnění na věky věků. Amen.

Za pomazáním následují tyto modlitby:

(58 (23, 31)) Ať toto naše pokorné jednání způsobí, že na tebe v hojnosti sestoupí milost Ducha Svatého.

Naše nehodné ruce tě omývají hmotným olejem, takže se zvenku leskneš tukem. Kéž si tím zasloužíš, že se budeš stejně lesknout i uvnitř, prosycena neviditelnou mastí Ducha svatého.

Kéž zůstáváš jeho duchovní tučností neustále dokonale pomazána, aby ses naučila a byla schopna vyhýbat se z celé mysli nepřipustným věcem a pohrdat jimi a zároveň ustavičně zvažovat, vyhledávat a konat, co je užitečné pro tvou duši.

S pomocí našeho Pána Ježíše Krista, jenž je s Bohem Otcem atd.

A další modlitba:

(59) Všemohoucí věčný Bože.

Bud' k nám prosebníkům milostivý a vlij plynoucího Ducha svého požeh+nání na svou služebnici N. Vložením naší ruky bude dnes ustanovena za královnu. Ať je hodna tvého posvěcení a zůstává vyvolenou. Ať nikdy v budoucnu není oddělena od tvé milosti jakožto nehodná.

Skrze Pána.

XIX c / Odevzdání žezla a prutu

Po této modlitbě předá arcibiskup královně žezlo, jež je malé a má jinou podobu než žezlo královo, a také prut, podobný královu⁵⁹. Bez modliteb.

⁵⁹ Král ovšem přijal jablko, srv. XIV f. C., str. 159.